

Zofia Kujawska

Antysemityzm bez Żydów. Fantazmat Żyda w dobie „późnej polskości“

Streszczenie pracy

Celem niniejszej pracy jest próba zrozumienia współczesnego oblicza polskiego antysemityzmu. Mimo że, w wyniku Zagłady i powojennej emigracji większości Żydów z Polski, społeczność żydowska w tym kraju jest bardzo nieliczna, postawa niechęci do Żydów wciąż pokutuje. Fenomen ten został przez badaczy nazwany „antysemityzmem bez Żydów”.

Badanie owego zjawiska zostało przeprowadzone w oparciu o oryginalnie dobrany materiał, na który składają się słowne, wizualne i performatywne reprezentacje postawy antysemickiej w przestrzeni publicznej. Analizie poddane zostały przede wszystkim materiały z lat 2015-2017 – okresu naznaczonego kryzysem migracyjnym, zmianą władzy w Polsce i wzrostem oddziaływania retoryki katolicko-narodowej i nacjonalistycznej.

Autorka wpisuje omawiane zagadnienie w sferę mitów społecznych oraz w kontekst post-transformacyjny i globalizacyjny. Badając najbardziej jawne i dosłowne przejawy kodu antysemickiego dostrzega w nich manifestacje tożsamościowe związane z bieżącą sytuacją społeczno-polityczną w Polsce oraz ogólnoświatowymi tendencjami. Określenie „późna polskość” pozwala jej uchwycić płynną tożsamość w kategoriach „tu i teraz” i podkreślić, że badane zjawisko pozostaje w sferze tożsamości wyobrażonej, pewnych wizji i sposobów postrzegania świata. Antysemityzm w tym ujęciu staje się instrumentem ekspresji Polaków o Polsce, o sobie samych, oraz o tym, co *nie-polskie*, będące nieświadomym rewersem *polskiego*.

Ekspresja ta najczęściej nie jest wymierzona w Żydów. Funkcjonowanie badanego zjawiska autorka postrzega jako niezależne od obecności czy nieobecności tej mniejszości w Polsce, gdyż jego istnienie determinowane jest wyłącznie przez bieżące potrzeby Polaków. Zjawisko antysemityzmu bez Żydów zaświadcza więc o stanie współczesnej kultury polskiej.